श्रीगणेशायनमः॥ प्रणम्य परमानंदं श्रीगुरुं पुरुषोत्तमं॥ मातृकाणां निघंटोयं प्रवक्ष्ये बालबुद्धये॥१॥
प्रणवस्तारको व्यक्तो वेदादिश्च शिवोव्ययः॥ आदिमश्च ध्रुवोंकारो मूलं ज्योतिः शिवादिकः॥२॥ त्रिवृ
द्ब्रह्म त्रिमात्रश्च यात्तकस्त्रीमतेश्वरः॥ विघ्नेश्वरो निवृत्तिश्च श्रीकंठः केशवो लघुः॥३॥ मुख
वृत्तं गुरुः शेषो दीर्घोनंतामरुतथा॥ नारायणो विघ्नराजो आकारस्तुष्टितियकः॥४॥ माधवः
सूक्ष्मविद्याभिर्द्विबिंदुलस्सलोचनः॥ गंधर्वः पांचजन्यश्च इकारश्च मखांकुरः॥५॥ नृसिंहा
स्त्रशांतिर्मायीगोविंदश्च सुरेश्वरः॥ त्रिमूर्तिर्वामनपतो वाग्विरिकारिकः स्मृतः॥ विजयामन्म
थो विष्णुर्विघ्नकृद्धरेधिका॥ गजांकुशो दक्षकर्णो वृत्ताक्षि रमेश्वरः॥ षष्मुखस्वमा विघ्नह
र्ता अर्घीशो मधुसूदनः॥ दीपिका वामकर्णश्च चापष्ठस्वरः स्मृतः॥ विघ्नराट्दूरेचनाता च शि
पुष्टोरचिकाजलं॥ भारभूतिर्दीर्घमुखी दक्षनासस्त्रिविक्रमः॥ मोचिका गो मुखो वामनासोंदेव
ज्ञवामन्नो॥ दैत्यमातातिथिशाश्च वारिणिर्गणनायकः॥ परास्थाणुर्दीर्घजिह्वा श्रीधरो दक्षगंडकः॥
त्रिवेदकश्च वामार्धो विभुरेकाग्निकोन्लकः॥ सूक्ष्महर्षा हृषिकेशो स्वनिकूटोद्धिदंतकः॥ कुंडोद
रि हरराश्च नीलांघ्रिश्च कुबेरदकू॥ सूक्ष्मामता पद्मनाभो लिटशी गजचक्रकः॥ चरः शक्तिः
कामरूपत्रिकोणार्ध्वो धरो भगं॥ ज्ञानं मतावर्मे सच्चिदामोदरनिरंजनो॥ वाग्धरो भो तिशोवा
गीशस्त्रीपुरश्च ए॥ आप्यायनी वासुदेवश्चोर्ध्वदंतस्त्रिमात्रकः॥ सद्यः कपर्दि भुवनं मंत्रेशो ॐ
स्वरः स्मृतः॥ आनुग्रहा दीर्घवक्त्रो मायी संकर्षणश्च स्व॥ मुरारी व्यापिनी चाधो दंतगोन्हरे
वपुः॥ आनुस्वारो व्योमरूपा प्रद्युम्नः शंकुकर्णकः॥ अंकुरस्त्विथ संज्ञश्च बिंदुश्चंद्रैचआस्वरः॥

सर्गो विसर्गो द्विदंतो महासेनानि रुद्रकौ ॥ पूर्णो ऽमृता तथानंता अः स्वरशुच्यगश्च जः ॥ ब्रह्म
सृष्टिः स्वादिमश्च क्रोधीशश्च स्वरांतगः ॥ दक्षदोर्मूलगश्चक्री कामरूपी गणनायकः ॥ खेटो गजें
द्रश्च डीशो रसकूर्परगो गदी ॥ केटभारिश्च मातंगो क्रुद्धिः कांतिश्च खार्णकः ॥ सिकः पंचांतकः
शार्ङ्गी गो मुखीश्चर्पकर्णकः ॥ गजकुंभः स्मृतिः खांतो गास्त्रि रामणिबंधकः ॥ मेधा खड्गी त्रिनेत्रश्च
दक्षिणांगुलिमूलगः ॥ शिवोत्तमो घनो गांतो घनकायश्च घार्णकः ॥ कांतिर्लंबोदरः शरवी दक्षांगु
ल्यग्रगस्तथा ॥ एकरुद्रश्च भद्रेशो क्लीबचक्रानुनासिकः ॥ हलिकूर्मेश्वरो लक्ष्मी महानादश्च चं
चलः ॥ चित्रचारी चामराख्यो वामदोर्मूलगश्च चः ॥ चतुर्मूर्तिस्त्रिबिंदुश्च मुसली वामकूर्परः ॥
श्लेष्मांतकोच्युतिश्छेक नेत्रो चांतः छकर्णकः ॥ सदापूरिचः स्थिराश्रक्किजः पंतश्चतुराननः ॥
जनकोजयजो वाममणिबंधगतो जकः ॥ आमोदश्च स्थितिः पाशी अजेशो जालरंबरुकौ ॥ वा
मांगुलिगतो ञांतो झंकारो झार्णसंज्ञकः ॥ ज्ञापिर्नरजनः सिद्धिर्दांतः सर्वेश्वरो कुशी ॥ दुर्मुख
श्चानुनासश्च वामांगुल्यग्रश्च यञः ॥ जरामुकुंदः सोमेशः सुमुखश्च गजांकुशः ॥ अमृताचा
स्तुवोलिदुर्दंष्ट्रपन्मूलगष्टकः ॥ पालिनिनंदजस्थायिलांगलिशः कमंडलु ॥ प्रमोदस्थविरो
सजानुगश्चंद्रमंडलं ॥ एकपादो व्याघ्रपादः शुभाघ्रिडो मेरश्वरः ॥ क्षांतिर्नंदी दारुकेशो भामजो
दक्षगुल्फगः ॥ ऐश्वारिचार्धनारीशो नरः शंखबातराकृतिः ढलढको द्विजिह्वश्च दक्षांघ्रमुलि
मूलगः ॥ उमाकांतो नरकजिद्दंतिः क्रूरः क्षिरेखकः ॥ निर्वाणस्थो गुणोदक्षपदाग्रश्च णकार
कः ॥ वामोरुमूलगो वीरो आषाढिकामिकाहरिः ॥ तीव्रश्चतरलो निलो णांतस्थादिस्तकारकः ॥

वामजानुगतः शौरि विशालाक्षश्च षण्मुखः ॥ कूर्मश्च वरदा दंडि स्त्रीविरस्थाणकोमतः ॥
दानाच धादिमः सत्यः कुबेरा ह्लादिनी तथा ॥ अत्रिशो वरदः श्रुंकि वामगुल्फो रकारकः ॥ धरणिश
श्च धर्मेशः श्रीतिमीनिशासाव्यंतौ ॥ वामपादांगुलिगतौ वामेरवश्च दांतिमः ॥ वामपादाग्रगः
शौरिर्मेशेशौ नरिनाटकौ ॥ वक्रतुंडश्च दधी वनकारो नटनायकः ॥ तीक्ष्णाद्विरंडः पयेशो नागनः
श्रूरलो हितौ ॥ दक्षपार्श्वगतौ फादि प्रचंडश्च यकारकः ॥ वामपार्श्वगतो रौद्रि शिखेशश्च जनार्द
नः ॥ सेनानी यातिमो बादिः फट्टारश्च फकारकः ॥ वज्रमुष्टिर्भयामारि भूधरः पृष्ठवंशगः ॥
ग्रामणिष्ठगलेंद्रेशः सुरसश्च चकारकः ॥ चिरंदेशो विश्वमूर्तिर्नेंद्रामनोभयावहः ॥ भद्रकुठिशो भ
द्राजो नाभिगश्च भकारकः ॥ विमतो मंडलामारि महाकालो विपरविः ॥ मंत्रेशो जठरस्तद्वौ वैकुं
ठश्च मकारकः ॥ त्वग्गतो हृत्कृतो मनवराहपुरुषोत्तमः ॥ सुधामगेंद्रो यमुनो बालिशो यमुनो मरुत् ॥
दक्षांसगो भुजंगेशो रोचिष्माच्चुचिरः शिखीचलिरकं क्रोधनीचजटा यानो रकारकः ॥ मुंडककु
द्गतो मांसे पिनाकीशो बलानुजः ॥ क्रियोद्रो लंपटो भुमीलाघवी योल्कका रकाः ॥ बालो वामांसकंठद्वी
शो उल्कारिर्वरुणो जलं ॥ लांतः श्व वारिदो मेदः सुधा धेनुर्वकारकः ॥ वृषघ्नः शां रक्तकर्णी च मृत्यु
रूपाविकेश्वरः ॥ अस्थ्यात्माच वरेण्यश्च वांतो हृत्स्थहस्तगः ॥ वृषकेतुरवः पिताश्चैनेशश्च षडा
ननः ॥ हृद्वामबाहुगो जाश्च षष्ठाकारः षकारकः ॥ मज्ज्ञाप्रियो भृगुः शुक्लं हंसः समयसामगो ॥ हृ
द्दो दक्षिणपादस्थो नेतारश्चाप्ति निशाकरः ॥ मेघनादो नभः प्राणो हृद्दो वामपदस्थितः ॥ हयग्रीवा
रुणे सांतो वराहनकुलिशीचः ॥ उपात्मागणपालश्च शिवेशो विमलोलकः ॥ हृन्नाभिगतोऽजिचौ

अरिताश्चलकारकः॥ हर यामुलवगोव्यापी संयवर्णेकनासिंह्के॥ अनंत्यांतो गणेशश्च मेरुर्वंक्रतनु

सकः॥ अकारादिसकारांता वर्णसंज्ञागुरूदिताः॥ ग्रथिता सुखबोधेन मंत्रोद्धाराय मंत्रिणां॥ व

र्णोद्भवामूर्तिभेदा नामभेदास्तथैवच॥ रुद्रयामलतंत्रोक्ता मयोक्ता सर्वसंमुद्रया॥ अथ कादि मंतः प्रो

क्ता संज्ञा भूतभेदः क्रमात्॥ वातामरुच्चरः प्राणो वायुर्नादोर योजवोः॥ वायुस्पर्शो वातजानां संज्ञा प्रो

क्तमनिषिभिः॥ अग्निर्वह्निःशुचिस्तेजः प्रभादावः शिखिद्युतिः॥ बाहोग्रा ससम्य संज्ञोक्ता चन्द्रयर्णा

नांक्रमादियं॥ स्वराश्माभुक्षिराज्याकुर्गोत्राक्षमिरिल्लारसा॥ दशानांभूमिवर्णानां संज्ञाप्रोक्ता

विपश्चिते॥ जलवारियनंवारं पाथस्तोयं रसो बुध्न॥ दशानांजलवर्णानां संज्ञोक्तापूर्वसुरिभीः॥

विभुःखलघुस्तथांग्रं व्योमस्फर्न्यं नभोवियत॥ हंसश्चाकाशवर्णानां संज्ञामायाद्विसर्गण॥

एषास्वतंत्रतंत्रोक्तावर्णसंज्ञासमीरिता॥ पुरुषोत्तमपादाब्जसमाश्रितसमंघ्रिणा॥ सहजानं

दनाथेन विघंटोयं विनिर्मितः॥ इति श्रीपुरुषोत्तमानंदनाथांतेवासि सहजानंदविरचितो

वर्णनिघंटुः समाप्तः॥ ॥श्रीगणेशायनमः॥ श्रीनरसिंहं गणेशानं भारतीमीश्वरं शिवं॥ नत्वा

यक्षिमातृकायां निघंटं बालकबुद्धये॥१॥ भुवस्तारस्त्रिवृद्धस्मवेदादिस्तारकोऽव्ययः॥ प्रणवश्चत्रि

मात्रापिं ॐकारोज्योतिरादिमः॥२॥ ॐ॥ श्रीकंठः शिवः कंठस्त्रोनिवृत्तश्च स्वरादिकः॥ अकारा

मातृकाद्यश्च वात इत्यपि कीर्तितः॥ अः॥३॥ आ॥ नारायणस्तथानंतो मुखवृत्तं गुरुस्तथा॥ शिशु

शेय्यास्तथा शेषो दीर्घ आकार एवच॥४॥ इ माधवः सूक्ष्मसंज्ञश्च विद्यादक्षिणलोचनं॥ गंधर्वः पा

चजन्यश्च इकारश्च मरवीकुरः॥ इ॥५॥ गोविंदश्च त्रिमूर्तीशः शक्तिस्याद्वामलोचनं॥ नृसिंहास्त्रे

तथामायाइकारोपि सुरेश्वरः ॥५॥ ई ॥ अमरेशः स्तथाविष्णुरिंधिकाचगजांकुशः ॥ दसकर्ण
श्चाचलयउकारोमन्मथाभिदः ॥ उ ॥ अर्घीशोर्दीर्घिकाचाम श्रवणोमधुसूदनः ॥ ईंद्रचापःप
श्रुरवश्च ऊकारोदक्षिणाभिधं ॥८॥ ऊ ॥ रेचिकारसनासाच भारभूतिस्त्रिविक्रमः ॥ देवमाता
रिपुघ्नश्च ऋकारस्तपनः स्मृतः ॥९॥ ऋ ॥ अतिथिशौवामनश्च मोचिकावामनासिका ॥ दैत्य
मातानचेदेवज्ञऋकारस्त्रिपुरांतकः ॥१०॥ ॠ ॥ श्रीधरश्च परास्त्वणुदंष्ट्रगंडस्त्रिवेदकः ॥ एकाधि
वक्रदंडश्च व्योमाथैं लृस्वरस्मृतः ॥११॥ ऌ ॥ हृषिकेशोहरः सूक्ष्मनामगंडः कुबेरदृक् ॥ अर्धचंद्रोनि
लचरणः लृकारश्चत्रिकूटकः ॥१२॥ ॡ ॥ किंरिशल्पयनाभश्च शांतिः सूक्ष्मामृताभगः ॥ दुर्धोष
गः कामरूपः एकारश्चत्रिकोणकः ॥१३॥ ए ॥ ज्ञानामृताभौतिकश्चाधरोदामोदरस्तथा ॥ वागीशा
वर्मभयद एकारस्त्रिपुरस्तथा ॥१४॥ ऐ ॥ सद्योजातोवासुदेव ऊर्ध्वदंतस्त्रिमात्रकः ॥ आप्यायनीनि
ननाथओकारोनंगसंज्ञकः ॥१५॥ ओ ॥ संकर्षणोनुग्रहेशो मुरारिर्व्यापिनीतथा ॥ अघोरदंतगनामा
वीन्द्रसिंहागलस्थेश्वरः ॥१६॥ औ ॥ आक्रूरोव्योमरूपाच प्रद्युम्नश्चेंद्रसंज्ञकः ॥ अनुस्वारस्तथावि
दुरंकारश्चशिरोगतः ॥१७॥ अं ॥ अनंताचमहासेनोनिरुद्धोरसनार्णकः ॥ कन्यास्तनभिमसर्गो
विसर्गःश्वानिमःस्वरः ॥१८॥ अः ॥ एतानिस्वरनामानि ॥ ॥ क्रोधीशोधान्तसंज्ञश्चचक्रि
सृष्टिः करांगिः ॥ वर्गादिमोमायादेवेशः ककारः कामगः स्मृतः ॥१९॥ क ॥ काङ्गनेरीचचंडेशः ख
टोदासकूर्परः ॥ केटभारिश्चमातंगः संहारः स्वार्णकः स्मृतः ॥२०॥ ख ॥ स्मृतीः पंचार्णकथाङ्गीगंड
श्रीमाकिंर्वधगः ॥ गोमुखोगजकुंभःश्चगकारः सिद्धसंज्ञकः ॥२१॥ ग ॥ स्वर्दूक्षिवोतमोमेधारक्षिणांगु
किमुलगः ॥ घनोथनस्वरःश्वैनघकारोङादिमः स्मृतः ॥२२॥ घ ॥ संख्याकरुद्रः विर्नेश्वरसांगुल्या

ग्रसंस्थितः ॥ क्लीं बकश्च महेशो ङकारश्चानुनासिकः ॥ २३ ॥ ङ ॥ हल्लि कूर्मेश्वरो लक्ष्मीर्वा
मबाहुरिगस्तथा ॥ चित्तचारि चंचलश्च चकारः समतो बुधैः ॥ २४ ॥ च ॥ एकनेत्रश्च मुसलि
वामकूर्परगो घ्रुतिः ॥ त्रिकंटुकस्तथाचारि छकारः श्छि भकाभिधः ॥ २५ ॥ छ ॥ स्थिरा जयंति
जयजस्थूली च चतुराननः ॥ मणिबंधगतो वामे जकारो जनकोनमः ॥ २६ ॥ ज ॥ स्थितिः प
श्रीतथा वामांगुल्यंतुल्लस्थितः ॥ स्वाक्षिकः खंडसंज्ञश्च झकारो अंतसंज्ञकः ॥ २७ ॥ झ ॥ वामां
गुल्यग्रगः क्षिद्रु रंकुशि सर्वसंज्ञकः ॥ ज्ञापिको अनुनासश्च ञकारश्च निरंजनः ॥ २८ ॥ ञ ॥
जरामुकुंदः सोमेशो दक्षपादादिगामिकः ॥ गर्जांकुशश्च बालेंदु रमनाघष्टकारकः ॥ २९
ट ॥ लांगुलीशो नंदजश्च पाक्षिनी च कमंडलुः ॥ दक्षजानुगतश्चापि ठकार स्थावरः स्मृतः ॥ ३०
ठ ॥ नदीक्षांतिर्द्वारकश्च डामरो दक्षगुल्फगः ॥ व्याघ्रपादश्च भुभ्रांशिः डकारो भीमनामतः ॥ ३
ड ॥ ऐश्वारिश्चार्द्धनारीशो नरः शंखवांतराकृतिः ॥ दक्षपादांगुलिमूलो ढक्को ढंको ढकारकः ॥
३२ ॥ ढ ॥ उमाकांतो नरकजिद्द्रुतिर्दक्षपदाग्रगः ॥ निर्याणाक्षि गुणाकारः स्थिरे खोणः स्मृतोरितः ॥
३३ ॥ ण ॥ वामोरुमूलनिलय आषाढीकाभिकाहरिः ॥ तीव्रश्च तरलो नीलस्तकारः कीर्तित
बुधैः ॥ ३४ ॥ त ॥ दंडिशो च रदः कुस्मो वामजानुगतः स्थिरः ॥ शौरिश्चापि विशालाक्ष्य स्थकारः
पारिकीर्तितः ॥ ३५ ॥ थ ॥ स्योनिलाहूवारनीच वामगुल्फगतस्तथा ॥ मूलः कुबेरो दाता च द
कारो धातृगः स्मृतः ॥ ३६ ॥ द ॥ मीनेशः शाल्मलः प्रीतिर्वामपादांगुलिगतः ॥ धर्मंशो धरणिश्च
श्च धकारो दाति मामतः ॥ ३७ ॥ ध ॥ वो ॥ रिमिषेश्वरो दीर्घो वामपादांगुलियमः ॥ नठो नरी

नोनादीचनकारश्चानुनासिकः ॥ ३८ ॥ न ॥ तीक्ष्णश्चकोहिलः क्रूरोदक्षपार्श्वश्चपार्थि
वः ॥ पयेशोनांतिमः फाद्पकारोपिप्रकीर्तितः ॥ ३९ ॥ प ॥ जनार्दनः शिखीरौद्रवामपार्श्वक
ताळ्यः ॥ फट्कारः प्रोच्यतेसद्भिः फकारः पान्तिमस्तथा ॥ ४० ॥ फ ॥ वगलंडोभुधरश्चभया
पृष्ठगतेस्तथा ॥ सुरसोचव्ममुष्टिश्चबकारोभादिमोपिच ॥ ४१ ॥ ब ॥ विश्वमूर्तिर्द्विरंडेशो
निद्रानाभिगतोपिच ॥ भकुटाचभरुद्रोजोभकारश्चभयावहः ॥ ४२ ॥ भ ॥ वैकुंठश्चमहाकालः
तंद्रिजठरसंस्थितः ॥ मंत्रेशामंडलोमान्तिविर्पसर्योमकारकः ॥ ४३ ॥ म ॥ सुधावालिचवायु
स्त्वक्पुरुषः पुरुषोत्तमः ॥ यमुनोयामनोयश्चयकारोमांतिमः स्मृतः ॥ ४४ ॥ य ॥ क्रोधि
नीचभुजंड्रौशोबलिरुधिरपावको ॥ रोचिष्मान्दससोसश्चरुधिरोरेफइरितः ॥ ४५ ॥ र ॥
क्षिपाककुद्भूतांमांसः पिनाकीभूबेकानुजः ॥ लंपदःशक्रसंज्ञश्चलाघवीयोलकारकः ४६ ॥ ल ॥
वालोवामांसमिलयोमेदोवारिदिवारुणो दुर्काशेतरुसंज्ञश्चबलांतरियोवकारकः ॥ ४७ ॥
व ॥ मत्युर्वकाचषघश्चहृदोरक्षकरस्थितः ॥ शंकुकर्णोस्थिसंज्ञश्चशकारोविद्भिरीरितः ॥ ४८
श ॥ वृषघ्नेनेश्वरोपीतामञ्जाहृद्भामबाहुगः ॥ षडाननः षडाकारः षकारकीर्तितोबुधैः ॥ ४९ ॥
ष ॥ भृगुश्वेतानथाहृंसोहृदोदक्षिणपादगः ॥ समयः सामगः शुक्लः संगतिः साणकोमतः ॥ ५० ॥
स ॥ नभोवराहोलकुलि हृदोवामपदस्थितः ॥ सदाशिवोरुणाप्राणोहकारश्चहयाननः ॥ ५१ ॥
ह ॥ हृदयन्नाभिसत्स्थानं शिवेशोविमलास्थिता ॥ ळघुप्रयत्नश्चोपान्त्येळकारः प्रोच्यतेबुधैः ॥
५२

क ॥ संवर्तकोनृसिंहश्च रुद्रयान्मुखसंस्थितः ॥ आनंतः परमात्मा च वज्रकायोतिमः सकः ॥ ५३ ॥
क्ष ॥ ॥ अथकारिमनेप्रोक्तः शंकरेणशिवांप्रति ॥ अकारादिक्षकारांतानां वर्णसंज्ञात्क्रमाद्ब्रुवे ॥
५४ ॥ वातोमरुच्चाग्निवन्हिधराक्ष्माजरुवारिणी ॥ विभुःखंचचरभुचिर्भुवनंखंचशक्तियु
कू ॥ ५५ ॥ प्राणस्तेजःस्थिरावायुर्वोयुश्चापिप्रभाजया ॥ कमश्चनारदयोविकुःपाथोव्योमतोरनः
५६ ॥ शिखिगोत्रानोयभ्रन्येजोविच्युतिरपिस्मृताः ॥ भूमीरसोनमश्चैवव्याप्यदाहोरसाबुजं ॥ ५७ ॥
विषस्पर्शश्चहृदुंसइळायासंःकमोक्षमताः ॥ मत्रकाद्यवर्णसंज्ञाकुलात्ज्ञात्वाचोद्धरेन्मनुन ॥ ५८
द्राक्षोभणः १ द्रींद्रावणः २ क्लींवश्यः ३ ब्लूंउन्मादः ४ सःमोहनः ५ स्वःसुमोहनः ६ समुदायेन
पंचबाणाइति ॥ ह्रींकमः १ क्लींमन्मथः ॥ ऐंकंदर्पः ३ ब्लूंमकरध्वजः ॥ ४ ॥ स्त्रींमीनकेतुः ५
सःमुदायेनपंचकामाइ ॥ शारदायांतु ॥ क्लींह्रींऐंब्लूंस्त्रीं ५ इतिपंचकामाः ॥ ऐंह्रींश्रींह्स्क्लेंह्सौः
एतेपंचतारसंज्ञाः ॥ इतिशारदातिरिक्तं कामाएवमकरध्वजसंज्ञकाः ॥ श्रीगुरुः ॥ अकारमा
त्मबीजंचआकारपाशबीजकं ॥ इकारंमायया बीजं ईकारंमहामायया ॥ उकारंबलवंधं
च ऊकारंउच्चाटनंतथा ॥ ऋकारंक्षोभणंबीजं ॠकारंमोहनंतथा ॥ २ ॥ लृकारंकंपणंबीजं
लॄकारंउच्चाटणंतथा ॥ एकारंस्त्रीवश्यबीजंऐंकारंपुरुषवश्यकं ॥ ३ ॥ ओंकारंलोकवश्यंच
औंकारंराजवश्यकं ॥ अंकारंअस्त्रवश्यंच अःकारंमृत्युनाशनं ॥ ककारंकामराजंचख
कारंगरुडबीजकं ॥ गकारंगणपतिबिजं घकारंस्तंभनंतथा ॥ ङकारंस्तंभनंप्रोक्तंचकारं
चंडिबीजकं ॥ छकारंभद्रकालिच जकारंइंद्रबीजकं ॥ झकारंइंद्रबीजंचञकारंमृत्युबीजकं ॥

टकारमुच्चाटणं बीजं ठकारं स्तंभनं तथा ॥ डकारं गारुडं बीजं ढकारं कुबेरबीजकं ॥ णकार
यक्षबीजं च तकारं ध्वनबीजकं ॥९॥ थकारं धर्मराजं च दकारं वरुणबीजकं ॥ धकारं दुर्गं
सूर्यं च नकारं भूतबीजकं ॥ पकारं वीरभद्रं च फकारं वासुदेवकं ॥ बकारं अश्विनी बीजं भ
कारं भद्रकालिका ॥१०॥ मकारं कालरुद्रं च यकारं यक्षबीजकं ॥ रकारमग्निबीजं च लका
रं शक्तींद्रबीजकं ॥११॥ वकारममृतं वारुणं शकारं लक्ष्मीबीजकं ॥ षकारं सूर्यबीजं च सका
रं सरस्वतीबीजकं ॥ हकारं शिवमाकाशं ळकारं भूमिबीजकं ॥ क्षकारं क्षेत्रपालं च तथा नृसिं
हबीजकं ॥ इति बीजाभिधानं ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥
श्रीगणेशाय नमः ॥ ॐ समस्तबीजप्रभवस्य कारणं नमामि देवं प्रणवं निरक्षितं ॥ त्रिवर्णसंभ
तधिवर्णवर्णगं स्वशक्तिसंक्षोभकरं परं हरं ॥१॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि वर्णभेदविधिं परं ॥ मंत्रा
णामुद्भवत्वेन च वर्णानां च समुद्भवं ॥२॥ आकारादिक्षकारांतामेकपंचाशदक्षरे ॥ एते वर्णाः
प्रशस्यंते कामितार्थप्रदायकाः ॥३॥ स्त्रीरूपाश्च पुरूषास्तथा चोभयरूपकाः ॥ सर्वे चैते देवता
रूपाः प्रत्येकवर्णरूपधृक् ॥४॥ वर्णबीजं तथा वर्णं चक्रिं गमक्षरमातृका ॥ एतानि षट् नामानि व
र्णपर्यायवाचकाः ॥५॥ तेभ्यः समुद्भवं कामं रूपैर्भेदैस्तथा शक्तं ॥ तत्त्वमंत्रादिभेदं च अधिदेवफलं तत्
था ॥६॥ स्थूलं सूक्ष्माकृतिं चैव जीवरूपादिभेदतः ॥ एतद्भेदं समासेन संक्षेपात् शृणु षण्मुख ॥७॥
शक्तेः संजायते शब्दः शब्दाज्जायते वाग्भवः ॥ वाग्भवाच्च कला जाता कलाभ्यो विकला तथा ॥८॥
तस्माद्भूयाच्चिके मंत्रा मंत्रस्तैरेव भिद्यते ॥ एवं सृष्टिक्रमं प्रोक्तं तेषां लक्षणमुच्यते ॥९॥ बिंदुरूपापरा

शक्तिर्नादं चैवादिरुच्यते ॥ शक्तिरित्येतिविज्ञेया शब्दज्ञानमिहोच्यते १० वाग्भवस्याक्रियाशक्तिः
कलाः षोडशकाः स्वराः ॥ तेषां रूपं यथा प्रोक्तं प्रकृतिर्विकृतिस्तथा ॥११॥ प्रकृतेः सप्तवर्णानि विकृति
स्तु नवार्णकं ॥ आकारं च इकारं च उकारं च ऋकारकं ॥१२॥ लृकारं चैव एकारं तथैवोकारमेव च ॥
एते सप्तस्वरा प्रोक्ता प्रकृतेस्तु समीरिताः ॥१३॥ शेषास्तु विकृतेः प्रोक्ताः तेषामुद्भवमुच्यते ॥
अकारे चोद्भवा आकारं इकारे ई समुद्भवाः ॥१४॥ उकारे चैव ऊकारं ऋकारे ॠ समुद्भवं ॥ लृकारे
चैव लॄकारं एकारे ऐ समुद्भवः ॥१५॥ ओकारे औ समुद्भूतो क्रमेणैव समुद्भवः ॥ एते वै विकला प्रो
क्ता अकारादि नवार्णकाः ॥१६॥ अकारादि विसर्गान्तं एते वै षोडश स्वराः ॥ कला मात्रा स्वराजी
वा प्रकृतिर्विकृतिस्तथा ॥१७॥ प्राणात्मानाच देहि च कलापर्यायवाचकाः ॥ कलाभेदमीदं प्रोक्तं
विकलाभेदकं शृणु ॥१८॥ ककारादि सकारान्तं वर्णाश्च विकलास्मृताः ॥ देहोपाधिशरीरं च क्षेत्रा
धारस्तनुस्तथा ॥१९॥ व्यंजनं विकलाशक्तिर्विंदोः पर्यायवाचका ॥ कलानां विकलानां तु त्रयोद
पार्थिवस्यते ॥२०॥ शिवाग्नि रुद्रभीलाश्च त्रयोदशतिथिस्तथा ॥ एते चैव सर्वे च वर्णाश्च पुंल्लिंगाश्चेति की
र्तिताः ॥२१॥ ऋॠलृलॄ च चत्वारो नपुंसकमिति स्मृतं ॥ ककारं च गकारं च चकारं च जकारकं ॥२२
टकारं च डकारं च तकारं च दकारकं ॥ पकारं च बकारं च यकारं च सकारकं ॥२३॥ एते द्वादश वै
वर्णाः पुंल्लिंगाश्चेति कीर्तिताः ॥ खकारं च घकारं च छकारं च झकारकं ॥२४॥ ठकारं च ढकारं च
थकारं च धकारकं ॥ फकारं भकारं च शकारं च सकारकं ॥२५॥ एतानि भानुविज्ञानि ज्ञा
याश्चेति प्रकीर्तिताः ॥ शेषं नपुंसविद्यात्क्र योभेदाइति स्मृताः ॥२६॥ अकारादि स्त्रियो व्योमई का

रादित्रयेनिलः ॥ ऋकारादिनि नामानि तेषामग्निरिति स्मृताः ॥ २७ ॥ लृकारादित्रयो चा
पः ओकारादित्रयो मही ॥ प्रकृतिस्त्वं विजस्यात् ह्रस्वनिर्गुणसेव्यते ॥ २८ ॥ प्रणवं विकले त्रि
काऽस्येवं त्रिविधं भवेत् ॥ प्रकृतिर्ह्रस्वमित्युक्तं विकृतिर्दीर्घमुच्यते ॥ २९ ॥ एकमात्रो भवेद्ध्रस्वो द्विमा
त्रो दीर्घमुच्यते ॥ व्यंजनं त्वर्धमात्रं स्यादित्यनेलक्षणं भवेत् ॥ ३० ॥ अकारं सर्वदेवत्यं रक्तं सर्व
वशीकरं ॥ आकारं च परांशक्तिं श्वेतमाकर्षणं भवेत् ॥ ३१ ॥ इकारं विष्णुदेवत्यं श्यामं रसाक
र्षं भवेत् ॥ मायाशक्तिरिकारं च पीतं स्त्रीणां वशीकरं ॥ ३२ ॥ उकारं वासुदेवत्यं कृष्णं राजवशी
करं ॥ ऊकारं भूमिदेवि च श्यामं लोकवशीकरं ॥ ३३ ॥ ऋकारं ब्राह्मणं ज्ञेयं पीतं ग्रहविनाशनं ॥
शिवं च द्विरूपं ॠकारं अंजनं ज्वरनाशनं ॥ ३४ ॥ अश्विनीभ्यां लृलॄ चैव वशीतं रक्तं ज्वरापहं ॥ ए
कारं वीरभद्रं स्यात् श्वेतं सर्वार्थसिद्धिदं ॥ ३५ ॥ ऐकारं वाग्भवं चैव स्यात् स्फाटिकं ज्ञानसिद्धिदं ॥
ओकारमीश्वरं विद्यात् ज्योतिः सर्वफलप्रदं ॥ ३६ ॥ औकारमादिशक्तिः स्यात् धूम्रं सर्वार्थ
सिद्धिदं ॥ अंकारं तु महेंद्रं स्यात् रक्तं वर्णं शुभप्रदं ॥ ३७ ॥ अःकारं कालरुद्रं स्यात् रक्तं पापनिकृंतनं ॥
प्राजापत्यं ककारं स्यात् पीतं पुष्टिकरं भवेत् ॥ ३८ ॥ खकारं ज्ञान्हवि ज्ञेयं क्षीराभं पापनाशनं ॥
गकारं गणरूपं स्याद्रक्ताभं विघ्ननाशनं ॥ ३९ ॥ घकारं भैरवं ज्ञेयं शुक्लाभं शत्रुनाशनं ॥ ङका
र कालबीजं स्यात् कालं सर्वं जयं भवेत् ॥ ४० ॥ चकारं सर्वबीजं स्यात् रंजनं त्रिपुरांतकं ॥ छका
रं भद्रकालि स्याद्राजावर्तं जयं भवेत् ॥ ४१ ॥ जकारं जंभहा ज्ञेयं रक्ताभं च भयापहं ॥ झकारम
र्धनारी स्याच्छ्यामं रक्तभयापहं ॥ ४२ ॥ ञकारं कोटि विज्ञेयं पीतं रोगविनाशनं ॥ टकारं चंद्रका

रं स्याद्भूल सर्वशुभावहं ॥ ४३॥ ठकारं चंद्रबीजं स्याद्ध्वेतमृत्युविनाशनं ॥ डकारं चंद्रनेत्रं स्या
त्पीतं कालजयं भवेत् ॥ ४४॥ ढकारं यमबीजं स्यात्क्लीं कं मृत्युविनाशनं ॥ णकारं नंदिबीजं स्या
च्छुक्लं सर्वजयं भवेत् ॥ ४५॥ थकारं वह्निणी प्रोक्तं कुंदाभं च जयप्रदं ॥ दकारं दुर्गबीजं स्याच्छ्या
मं सर्वार्थसिद्धिदं ॥ ४६॥ धकारं धनदा प्रोक्तं पीताभं चार्थसिद्धिदं ॥ नकारं चैव सावित्रं स्फा
टिकं पापनाशनं ॥ ४७॥ पकारं पशुबीजं स्याच्छुक्लाभं यद्धिसिद्धिदं ॥ फकारं पाशुपतं स्यात्त
ज्ञानं पापनिकृंतनं ॥ ४८॥ बकारं तु त्रिमूर्तिः स्यात्पीतं सर्वार्थसिद्धिदं ॥ भकारं भार्गवं विद्याद्भु
क्तसर्वार्थसिद्धिदं ॥ ४९॥ मकारं मदनं विद्याच्छ्यामं सर्वजयप्रदं ॥ यकारं वायुदैवत्यं कृष्णमु
च्चाटनं भवेत् ॥ ५०॥ रकारं वह्निदैवत्यं रक्ताभं समनिर्भवेत् ॥ ५१॥ वारुणं च वकारं स्याच्छु
क्लाभं रोगनाशनं ॥ लक्ष्मीरूपं शकारं स्याद्धेमाभं श्रीकरं भवेत् ॥ ५२॥ षकारं द्वादशात्मानं र
क्तं सर्वार्थसिद्धिदं ॥ शकारं शक्तिरूपं स्याद्रक्तसिध्धिकरं भवेत् ॥ ५३॥ हकारं शिवबीजं स्याच्छु
द्धस्फटिकसंनिभं ॥ अणिमाद्यष्टसिध्धं च भुक्तिमुक्तिप्रदायकं ॥ क्षकारं चात्मतत्त्वं स्याद्र
क्ताभं सर्वसिद्धिदं ॥ विद्यातत्त्वं सकारं स्यात्क्षीराभं च सुखप्रदं ॥ ५५॥ इत्येतेऽक्षरे वाच्यक
लेवर्णाः क्रमेण तु ॥ अंकारादि क्षकारांतः समासात्परिकीर्तिताः ॥ ५६॥ कलाजीवमिति
ख्यातं विकलादेहमुच्यते ॥ कलाश्च विकलाश्चैव देहिदेहमितिस्मृतं ॥ ५७॥ ध्यानं भानं च
वांतं च तन्नियमस्वरभूषितं ॥ क्लीं तं पक्षधरोपेतं मंत्रं पंचाक्षरो मनुः ॥ ५८॥ हृदयस्थपरं सस्थं
क्लीनानेनाश्विनोमरुत् ॥ पंचाक्षरमनुः प्रोक्तः सारात्सारं परात्परं ॥ ५९॥ इति श्रीमातृकामंत्रविवर